

ЮРИДИКО-ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ СВІДКІВ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ХУЛІГАНСТВА

Князєв Ю. В.

*аспірант кафедри юридичної психології
Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

Хуліганство є психологічно насиченим злочином – це «грубе порушення громадського порядку з мотивів явної неповаги до суспільства, що супроводжується особливою зухвалістю чи винятковим цинізмом» [1]. Крім того, хуліганство – злочин із так званим формальним складом, тобто поведінка особи оцінюється як злочинна за наявності самого процесу його вчинення, і для цього не потрібне настання суспільно небезпечних наслідків. Між тим, традиційно хуліганство не вважається злочином із високим рівнем суспільної небезпеки, що й зумовлює відповідне помилкове ставлення до його розслідування, а, отже – спрощену процедуру адміністративного чи судового розгляду.

При цьому розслідування хуліганства – це складна, різностороння діяльність, що здійснюється у встановленні законом строки. Слідчий повинен виявити всі обставини вчиненого злочину й встановити причетних осіб. З метою виконання поставлених завдань необхідно вміле висунення слідчих версій, провадження різноманітних слідчих (розшукових) дій, у тому числі комунікативного характеру.

У найбільш загальному розумінні хуліганство передбачає грубе порушення громадського порядку з мотивів явної неповаги до суспільства, що супроводжується особливою зухвалістю чи винятковим цинізмом. У диспозиції статті 296 Кримінального кодексу України (далі –КК України) звертає на себе увагу, зокрема, суто оціночний характер опису злочину («грубе порушення», «явна неповага до суспільства», «особлива зухвалість», «винятковий цинізм»). Частина 3 цієї ж статті вказує ще й на можливе неправомірне застосування сили («пов'язані з опором»), що натякає на можливі протиправні дії осіб, пов'язані з активною протидією (Kryminal'nyy kodeks Ukrayiny) [1].

За даними судової статистики у 2019 році в судах України на розгляді перебувало 3227 кримінальних проваджень за ст. 296 КК України (хуліганство), тоді як у 2018 році – 2982 відповідно. Поряд із цим, у 2019 році за ч. 2 ст. 296 КК України розглянуто провадження щодо 885 осіб (засуджено 747 осіб), у той час, як у 2018 році кількість підсудних за цією ж статтею становила 358 (засуджено 291 особу відповідно) (Statystyka kryminal'nykh pravoporushen' za 2018-2019 r.) [2].

З огляду на начебто невелику кількість фактів хуліганства порівняно із загальною цифрою злочинів загально-кримінальної спрямованості (2018 р. – 0,77%, 2019 р. – 0,94%), все ж таки спостерігається тенденція до їх поширення, навіть попри анонсовану позицію Національної поліції України щодо зниження рівня злочинності по Україні на 11% за окреслений [3].

Особливості слідчих (розшукових) дій під час розслідування хуліганства загалом та їх психологічних аспектів, зокрема, походять від природи самого злочину, способу його вчинення та характеристики осіб потерпілого й підозрюваного. Якщо подія хуліганства відбувається у громадському місці, приміщенні приватного, комунальної чи державної організації, підприємства, розважального закладу тощо, які зазвичай в сучасних умовах обладнані засобами відео нагляду, виникає необхідність в отриманні відповідного відеозапису з камер відео нагляду, на якому може бути зафіксована подія хуліганства.

Тимчасовий доступ до речей і документів – це захід забезпечення кримінального провадження, що полягає у зобов'язанні особи, у володінні якої знаходяться речі і документи або відеозапис з камери відеонагляду, надати стороні кримінального провадження можливості ознайомитися з ними, зробити їх копії та, у разі прийняття відповідного рішення слідчим суддею, судом, вилучити їх (здійснити їх виїмку). Порядок розгляду клопотання про тимчасовий доступ до речей і документів передбачає ст. 163 Кримінального процесуального Кодексу України (далі – КПК України) [4].

Якщо слідчий, як ініціатор тимчасового доступу до речей і документів наведе у клопотанні доводи про наявність достатніх підстав вважати, що існує реальна загроза зміни або знищення речей чи документів, клопотання може бути розглянуто слідчим суддею без виклику особи, у володінні якої вони знаходяться. Таке формулювання вимагає наявності доказів того, що є реальна загроза зміни або знищення речей чи документів; при цьому реальність загрози є оцінною категорією, що ускладнює застосування цієї норми на практиці.

Як уявляється, у даній нормі закладено надто високий стандарт доказування для вирішення питання про тимчасовий доступ до речей та документів. Строки розгляду такого клопотання, необхідність доведення наявності достатніх підстав вважати, що без такого вилучення існує реальна загроза зміни або знищення речей чи документів, або таке вилучення необхідне для досягнення мети отримання доступу до речей і документів і сам по собі процес підготовки слідчим клопотання є ускладненим і може призвести, а іноді й призводить до знищення, приховування речей та документів. Адже особа, у володінні якої знаходяться подібні речі та документи, отримавши судовий виклик, вже зможе або приховати їх, або знищити, зорема удалити відеозапис за

конкретний період, у разі, якщо вона у цьому зацікавлена, або іншим чином підготуватися до негативного для неї розвитку подій у разі винесення ухвали про надання тимчасового доступу.

При розгляді такого клопотання сторона кримінального провадження додатково повинна довести можливість використання як доказів відомостей, що містяться в цих речах і документах, та неможливість іншими способами довести обставини, які передбачається довести за допомогою цих речей і документів. За результатами розгляду клопотання про тимчасовий доступ до речей і документів слідчий суддя може винести ухвалу про тимчасовий доступ до речей і документів (указавши при цьому форму доступу) або ухвалу про відмову у задоволенні клопотання.

Ініціаторами забезпечення тимчасового доступу до речей і документів, відповідно до ст. 160 КПК України, є сторони кримінального провадження.

Однак за законом, потерпілий, якому завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, а також юридична особа, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди, позбавлено подібного права звернення до суду з клопотанням про тимчасовий доступ до речей і документів, адже потерпілий, за загальним правилом, не відноситься до сторони кримінального провадження.

Пункт 19 ст. 3 КПК України закріплює, що до сторони обвинувачення відноситься потерпілий, його представник та законний представник у випадках, установлених КПК України. Але для досудового розслідування такі випадки прямо не встановлені. Тому доцільніше було б внести до ст. 160 КПК України норму, якою дозволити потерпілому також звертатися до слідчого судді із клопотанням про тимчасовий доступ до речей і документів, а також закріпити інший стандарт доказування для прийняття цього рішення – розумної підозри про можливість зміни або знищення речей чи документів, що дозволяло б приймати рішення про розгляд клопотання без виклику особи, у володінні якої знаходяться такі речі і документи, і не зобов'язувало б суб'єкта подання клопотання надавати достатню сукупність доказів про наявність реальної загрози знищення, приховування тощо.

Література:

1. Кримінальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14
2. Статистика кримінальних правопорушень за 2018-2019 р. / Судова влада України. – Режим доступу: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/

3. 17. У 2019 році рівень злочинності знизився на 11 відсотків порівняно з 2018 роком – перший заступник глави Нацполіції. – URL: Режим доступу: <http://police.dn.ua/news/view/u-2019-rotsi-riven-zlochinnosti-znizivsvya-na-11-vidsotkiv-porivnyano-z-2018-rokompershij-zastupnik-glavi-natspolitsii>

4. Кримінальний процесуальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

5. Стахівський С. М. Кримінальні процесуальні засоби доказування : дис. ... док. юрид. наук : 12.00.09 / С. М. Стахівський. – К., 2005. – 401 с.

6. Кримінально-процесуальне право України: підручник / за заг. ред. Ю. П. Аленіна. – Х. : ТОВ «Одіссей», 2009. – С. 289.

ЩОДО АКТУАЛЬНОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ СЛУЖБОВОГО ПІДРОБЛЕННЯ

Копча Н. В.

*аспірант кафедри кримінального права та процесу
юридичного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

Розвиток правового поля в Україні, значне ускладнення системи публічних і приватних правовідносин, суб'єктами яких виступають органи влади, фізичні та юридичні особи, закономірно тягнуть вдосконалення такого інструменту виникнення, функціонування і розвитку названих відносин, як офіційний документообіг. Відповідно, появляються службові особи, які намагаються вплинути на такий документообіг із метою власного збагачення. Однак, відповідно до головного Закону нашої країни, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [1]. Намагаючись вплинути на офіційний документообіг, службові особи вчиняють ряд кримінальних правопорушень. Одним із розповсюджених злочинів у цій сфері є – службове підроблення, передбачене ст. 366 Кримінального кодексу України (далі – КК України).

Відповідно до ч. 1 ст. 366 КК України службове підроблення – це складання, видача службовою особою завідомо неправдивих офіційних